

УДК 159.922.8

БЕСПАРТОЧНА Олена Іванівна,
доцент кафедри психології, педагогіки та філософії
Кременчуцького національного університету імені Михайла
Остроградського, кандидат педагогічних наук, доцент;

ЗЮМАН Ганна Юріївна,
студентка 4 курсу напрямку підготовки «Психологія» Кременчуцького
національного університету імені Михайла Остроградського

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Постановка проблеми. Складність адаптації студентів до нових соціальних умов впливає не лише на працездатність, через необхідність мобілізації сил, уваги, витривалості та потреби швидко орієнтуватися у нових умовах. Саме під час навчання відбувається формування відношення студентів до майбутньої професійної діяльності, навчання, та суспільства в цілому, продовжується активно формуватися власне Я. Вдале проходження студентом соціалізації передбачає його становлення як повноцінної, активної, творчої особистості.

© О. Беспарточна, Г. Зюман, 2017

Основна частина. Людина що розпочинає навчання у вищому навчальному закладі стикається з багатьма проблемами, пов'язаними з її соціалізацією у суспільстві. Перш за все це відбувається завдяки віковим особливостями студента, адже, як зазначає Л.Д. Столяренко, юнацький період з 16 до 20-23 років представляє перехід до зрілості, людина з біологічної точки зору вже доросла, але соціальної зрілості ще не досягла: юності властиве почуття психологічної незалежності, хоча людина ще не взяла на себе жодних соціальних зобов'язань. Юність виступає як період прийняття відповідальних рішень, що визначають все подальше життя людини: вибір професії і свого місця в житті, вибір сенсу життя, формування свого світогляду і самосвідомості, вибір супутника життя [5]. Основні новоутворення юнацького віку – це усвідомлення самого себе як цілісної, багатовимірної особистості, поява життєвих планів. Змінюється і самооцінка юнаків та дівчат: в юнацькому віці розвиток самооцінки йде в напрямку підвищення її цілісності та інтегрованості, з одного боку, і диференційованості з іншого.

Соціалізація – це процес і результат освоєння окремо взятою людиною доступного та необхідного їй соціального досвіду, перетворення людини в повноцінного члена суспільства або якої-небудь соціальної групи. До соціалізації в цьому розумінні відноситься, наприклад, освоєння людиною норм права, моралі, культури людських відносин, правил поведінки в суспільстві, різних видів людської діяльності і форм спілкування з людьми, різноманітних соціальних ролей і багато чого іншого [3].

Соціалізація студентів може відбуватися одночасно у декількох напрямках:

- опанування новими професійними знаннями, вміннями та адаптація до нових умов навчання;
- входження та адаптація до нового колективу – студентської групи;
- побудова особистісно-інтимних стосунків, створення власної сім'ї;
- здобуття незалежності, самостійності, переїзд тощо.

Таким чином, вищий навчальний заклад стає одним з інститутів соціалізації завдяки якому студент досягає певної особистісної та соціальної зрілості. Ця зрілість проявляється в усіх структурних компонентах особистості: потребностно-мотиваційній, вольовій, емоційній, досягають максимального розвитку інтелект людини, її творчі здібності тощо.

Процес соціалізації є двостороннім, під час нього становлення людини як особистості відбувається у взаємодії з навколишнім середовищем, яке впливає на неї різними соціальними чинниками та одночасно сама людина є активним учасником взаємодії з цим середовищем. Завдяки цьому особливого значення у процесі соціалізації студентів набуває спілкування – складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, що породжується потребами у спільній діяльності, який передбачає обмін інформацією, взаємодію, сприймання та розуміння між його учасниками [2].

Соціалізація передбачає залучення людини до культурної спадщини людства, її матеріальних та особливо духовних цінностей, які є основним джерелом освіти, навчання й виховання. Тому гуманістична спрямованість спілкування, в якому особистість сприймається як цінність, як унікальна індивідуальність, як творець власного життя стає першочерговою. Діалогічне спілкування – рівноправна суб'єкт-суб'єктна взаємодія, що має на меті взаємне пізнання, самопізнання партнерів по спілкуванню [1], наділяє спілкування демократизмом та людяністю. Не можна встановити справжній діалог, якщо учасники визнають за собою право на володіння абсолютною істиною, не проявляють толерантності та поваги один до одного. Соціальна й інтелектуальна рівноправність учасників діалогу є його необхідною умовою.

Діалогічне спілкування є запорукою розвитку студента у соціумі, адже воно є характеристикою і базовою умову розвитку свідомості та самосвідомості людини – багатоголосся особистісних маніфестів і самовизначень оточуючих людей (Г.В. Дьяконов, М.В. Савчин, Л.П. Василенко [4] та ін.). Мета діалогу – двобічна. З одного боку вона спрямована на саму людину, самопізнання, саморозвиток, задоволення потреби у розумінні тощо. Одночасно з іншого боку метою діалогу виступає інша людина. У діалозі людина відкриває реальність іншої людини, її думок, почуттів, уявлень про світ. Відбувається відкриття нових горизонтів навколишнього світу через світ іншої людини.

Одна з найважливіших умов виникнення діалогу – наявність змістовного поля, яким він опосередковується. Ним можуть бути різні сфери людської діяльності та пізнання. Сміслові поля діалогічного спілкування є втіленням тих інтересів які є на даний час провідними у ієрархії мотивів співрозмовників, проте бачення ними змісту цих полів є відмінним. Це забезпечує єдність співрозмовників, та одночасно залишає простір для розвитку обох сторін. У діалоговому

спілкуванні мовленнєва мета є не лише у промовця, але й у слухача, така мета називається мовленнєвим очікуванням, вона виявляється в тому, задля чого співрозмовник відгукується на репліку діалогу. Діалогічним, продуктивним спілкуванням є лише те, у якому достатньою мірою перетинаються смислові поля співрозмовників. Тобто, наявність спільної або спорідненої мети спілкування та одночасно відмінного розуміння її предмета є однією із заporук того, що процес діалогу, як гуманістичне спілкування, спрямоване на розвиток особистості, відбудеться, при цьому зберігається визнання рівності особистісних позицій, відкритість і довіра партнерів зі спілкування, що є сутністю суб'єкт-суб'єктних відносин.

Потреба студента у визнанні, повазі, приналежності до референтної групи штовхає до пошуку діалогічних контактів, встановлення завдяки ним суб'єкт-суб'єктних відносин з членами цієї групи. Але, оскільки діалогічне спілкування є рівноправним двостороннім процесом, студент має можливість проявити у ньому власне Я. Тобто, діалогічне спілкування у процесі соціалізації студента виконує одночасно роль засобу ідентифікації з соціумом та індивідуальної ідентичності, що відображає двохсторонність процесу соціалізації, у якому особистість не тільки дозволяє навколишньому середовищу впливати на себе, а й сама впливає на нього.

Висновки. Таким чином, діалогічне спілкування сприяє плідній адаптації студентів до нових соціальних умов та їх особистісному розвитку, дозволяючи активно сприймати культурні цінності навчального середовища.

Література

1. Баженов В.Г. Психологические механизмы коррекции девиантного поведения школьников / В.Г. Баженов, В.П. Баженова. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2007. – 352 с.
2. Дуткевич Т.В. Загальна психологія: теоретичний курс: навчально-методичний посібник / Т.В. Дуткевич. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д.Г., 2015. – 432 с.
3. Немов Р.С. Социальная психология: учебник для бакалавров / Р.С. Немов, В.Р. Алтунина. – М. : Юрайт, 2011. – 427 с.
4. Савчин М.В. Вікова психологія: навч. посіб. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – [2-е вид., доп.]. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.
5. Столяренко Л.Д. Психология: учебник для вузов / Л.Д. Столяренко. – СПб.: Питер, 2010. – 592 с.